

حيات

مياڻه دامنم مياڻه... ديناڻه داناڻه ميره حيات فانالم...
- نځه -

اداره مركزي :

آنقره ده ، استانبول جاده سنده آنقره
معارف امپلکي ياننده كي دائره

استانبول بوروسي :

استانبولده ، باب عالي جاده سنده رسلي پرشيه
اداره خانمسي داخلنده كي دائره
تلفون : ۳۶۰۷

نسخه سي هربرده ۱۰ غرور سر .

سنه لکي پوسته ايله ۵ ليرا .
(اجنبي مملکتلر ايچين ۵ دولار) .

اپونه واعلان ايشلري ايچين استانبول بوروسه
مراجعت ايديليز .
يازي ايشلرئنگ مرجعي آنقره مرکزيدر .

صافي : ۷

آنقره ، ۱۳ کانون ثاني ، ۱۹۲۷

۱ نجی جلد

مصاحبه

مملکتیزک خصوصی وضعیتي

مملکتیزک يالکز احتياجه باقائلر تورکيه نك
ديكر متمدن مملکتلر سويه سنه چيقايلمسي
ومديت طالنده اوک صفده بولونماسي چوق مشکل
کوره بيليرلر . حقيقه تورک انتباهنک کچ اولماسي
يوزندن مملکتیز غريبک متمدن ملتارندن چوق
کريدر . فقط بو وضعیت انقلابک قبلره يرلشدير .
ديكي مفکوره نك تحقق ايمه سنه مانعيدر ؟ عجا
بونقصائلر تورکيه نك قيصة برزمانده مدني طالمک
اک يوککلري آراسنده بولونماسي منع ايدم چک
قادار اهميتلیميدر ؟ اگر تورکيه نك يالکز نقصائلرينه
باقييرسه ، اگر برملتک حياتي قدرتي هيچ حساب
ايديلمه رک معين ترقی مرحله لرندن تدریجاً
و ميخانیکي بر طرزده کچه جکنه اينانيليرسه
اووقت آنجق پک اوزون زمان صوکر ا بوکونکي
مدني مملکتلر سويه سنه کله بيله جکميزه قانع
اولقلغمز ايجاب ايدم . بو مدت ظرفده مدني
عالمده ايله رله مش اولاجقندن بزم اولنرک سويه سنه
يوکسه له مز چوق کوچ عد ايديلمه بيلير . حالبوکه
مدني وسائط اعتباريله کری اولان تورکيه بعض
نقطه لرده سريع بر تکامل ، قوتلي ترقی حمله سي
کوستره بيلمکه غایت مساعد بر موقعه در .
برکړه ، غريبک اجتماعي تکاملده دائما مجادله ايتديکي
قوتلي بر آريستوقراسي و قله ريقال صنف
بوکونکي تورکيه ده موجود دکدر . هله انقلاب
قرون وسطائي تشکيلاتی اور تادن قالدیردقن

صوکر ا بوکي موانعک ترقی حمله لرینه انکل اولماسنه
احتمال يوقدر .

حالبوکه غرب مملکتلرينک پک چوغی
بو قوتلرله مجادله ايمکه حالاً بيله مجبور اولويورلر .
بونک برمثالني کورمک ايچون فرانسز مطبوعاتنک
معارف خصوصنده کيريشديکي مناقشه يه باقق
کافيدر . هرييو قاينه سي واوني استخلاف ايله ين
حکومتلر فرانسه ده سنه لر دنبري موضوع بحث
ايديلن «تک مکتب École unique» سيسته منه
دوغرو کيمک ايچون قطعي تدبيرلر آلمق
ايسته يورلر . بونک ايچون ليه لره ابتدائي
صنفلريله ديکر ايلک مکتبلرک پروگرامني توحيد
ايديور ، ليه لره بو صنفلرينه انتخاب ايديلن
معلملرده ايلک مکتب معلملرينک اوصافي
آرامغه قرار ويريورلر ؛ ايلک مکتبلردن چيقان
طلبه دن مستعد اولانلرينک تالی تحصيلي تعقيب
ايدم بيلمليغي قولايلاشدير مق ايچون تدبيرلر اتخاذ
ايله مک ايسته يورلر ؛ مسلك مکتبلرينه ، يوکسک
ابتدائيلره École primaire supérieure کيوش
اولانلردن ليه تحصيلني تعقيب قابليتلي اولانلرک
بو مکتبلره کچه بيلمسي ، هانکي صنف خلقه
منسوب اولورسه اولسون ذکاي معلملري
طرفدن تصديق ايديلن چوجوقلرک عالي تحصيل
کوره بيلمليغي تأمين ايله يورلر . تک مکتب
سيسته منه دوغرو آتيلان بو خطوه اوزون
مجادله لري ، مناقشه لري دعوت ايديور .
نه ايچون ؟ چونکه فرانسه ده حالاً بوتون
وطنداشلا ايچون مساوي ولاديني تربيه يي قبول
ايمه ين وچوجوقلري دولت طرفدن تعين اولونان
مربيلره توديع ايله مک ايسته منه ين بر صنف
وار . بو صنف قوتلي آريستوقراسيدن وکليسا

تلقيناتندن آليور . تورک ملتي ايسه تماماً
ده موقرات برملت اولديني ايچون بوتديبرلر هيچ
برمانعه يه اوغرامق سزين تطبيق اولونا بيلير .
ديمک که مثلاً تربيه ساحه سنده ديکر ملتارک
اوزون بر مجادله ايله الده ايتدکلري نتيجه يي بز
قوت صرفنه لزوم کورمک سزين استحصال ايدم
بيليروز .

تورکيه نك ديکر ممتاز وضعیتي ده دولت قوتنه
انکل اولاييله چک قوتلي اقتصادي زمره لره
تشکل ايمه مش اولماسيدر . غرب ده موقراسيلري
اولجه اقتصادي حياتده ناظم اولق وظيفه سني
«دولت ايشي» عدايتدکلري ايچون اوراده يکديکريله
دائما مجادله حالنده بولنان اقتصادي زمره لر
تشکل ايمش ، بونلردن قوتلي اولانلر سياسي
قدرت قارشيسنده مانعلر احداث ايله بيله چک
بر موقع آلمشلردر . اونک ايچون حکومتلر
اجرا آتنده بو قوتلرک ده مختلف تأثيرلرينه معروض
قالقده درلر . تورکيه ده حکومت قوتنه انکل
اولاجق اقتصادي قدرتلرده يوقدر . تورکيه
جمهوريتي بو کون غرب ده موقراسيلرينک
تجربه سندن استفاده ايدم بيله چک موقعه در . بناءً
عليه مختلف اقتصادي زمره لر آراسنده ناظم
اولق وضعیتي دائما محافظه ايله بيلير ، دولتک
سياسي قدرتي کسر ايله چک قوتلرک تشککنه
ميدان ورمک سزين اقتصادي ترقی يي تأمين ايدم
بيلير .

خلاصه غرب ده موقراسيلرينک تکاملنه
مانع اولان صنفلر تورکيه ده بولونما ديني ايچون
تکامل بولنده کوستره جکميز سريع حمله لره موفقيتله
نتيجه ليمسي دائما ممکندر .

اوتنجي عصر هجرده

صباي - اذمير قانالي آيمو نئبي

اوتنجي عصر ك صوكلرنده ، نوركلرك آق دكر
حا كيتلري آلان باق ايدى . صوكللوك يوكك
برنقوذ نظله وجوده كيتريكي مؤسهلر اسكى
انظام و مكمليتى حالا محافظه ايديلوردى . نورك
دوناناسى اسبانيا وانكلتره سياستلرينه آق دكرده حكم
وظيفه سنى ايضا ايلوردى . اودورده نوركلر ، كيلرني
كندى ترسانه لرنده ياپارلردى . وطنلرينك مدافعه
مالزمنه سنى كندى ذكالييله حاضرلارلردى . بودورده
(ازميد) وحتي (ساقاريا) نهري جوارى دكر قوتلرغى
آرتديرمق ايچين فعالانه چاليشلان يرلردى . بورلرده
قادرغلر انشا اولونور ، كرسته تداركي ايچين ياقين
اورمانلردن استفاده ايديلردى . اساساً اورمانلرك
محافظه سنده نظر دفته آلتان ، ايكي نقطه ايدى :
اوده ، دونانايه كرسته ، خلقه اودون يتشديرمكدى .
(ساقاريا) جوارنده كمى انشا اولوناجنى زمان ،
اوستالره لزومى اولان ذخيره ، اكك ، موم و آت
(اذميد) دن كبرا قاطيرلرى ويانهر طريقه كونده
ريلردى . بعضاً بو ذخيره نك «ترخ روزى اوزره»
صايلماسى ايچين ازنكميد قاضيسنه حكم كوندريلردى .
قادرغلر ك ساقاريا صوبى اوزرنده انشا اولونالرى ،
اورمانلرك ياقين بولوناسندن و كرسته نك ازميد
كورفزنده كى ترسانه كيتريله سى قولاي اولاسندن
دولاي ايدى . بوسيدن قادرغلر (ساقاريا) ده انشا
اولونور ، «كى لكرلريله وساير آلات و اسبابلرين»
اورايه آرابالره (اذميد) دن سوق ايديلردى (١) .

صدراعظم سنان پاشانك صدارتى هنكامنده
(٩٩٩) ايدى كه ، «استانبول خلقى اودون مصرفى
ايچون زياده جه خرجه مبتلا» اولشردى (٢) . بو
احتياج ، قانونى زماننده ده حس اولونمشدى . اوزمانلرده
قوجه معمار سنان و كبريقولا كى بويوك معمارلر
(صباي) قصبه سى كنارنده كى (آيازكولى) نى (اذميد) ده
دوكون دره ايله برلشديرمكه مأمور ايدلشردى .
دورك ايكي بويوك معمارى «تخمين صحيح ايدوب»
قازيلماسى لازم كلن مسافه نك يكرمى ايكي بىك ذراع
اولدوغنى تدقيق ايتشلر و بوبابده ديوانه مفصل معلومات
ويرشلردى . فقط اوزمانلر بومهم تشبث بعض موانع
سبيله ترك اولونمشدى . شيمدى بو احتياجى سنان
پاشا تظمين ايتك ايسته يوردى . سنان پاشانك نظر
دفته آلدني نقطه (اذميد) ده انشا اولوناجى قادرغلر
ايچين كرسته نى قولاي نقل ايتديرمك ، واكمهم اولق
اوزره ده ، استانبول خلقه اودون يتشديرمكدى .

(١) خرشة اوراق ، مهمه دفترى ، نومره ٥
(٢) سلايكي تاريخى ، ص ٢٧٧

في الحقيقة سنان پاشا بوايشه كمال جديتله تشبث ايتدى .
زمانك «مهندس روزكار اولان معمارلرى» نى
طوبلادى ، «سرمعماران خاصه ومنجم وراصد اولان
ملا فتوح و معمار چاوش سليمان و صوبولچيلردن
پوست على و صوناظرى» (٣) و سائردهن مركب
(ساقاريا) يه برهيت كوندردى . ازنكميد صباي
بكنه وازنكميد و صباي قاضيلرينه برحكم يازيلدى .
بو حكملرده «سقرية صوبى صباي كولى ازنكميد
اوكنده اولان درياهه آقى» لازم كلديكى جهته
سقاريه دن صباي كوله و صباي كولندن درياهه
قاج ذراع مسافه بولوندوغنى اولچك ايچين معمارلر
كونده رلديكى بيان اولوندى . بناء عليه كنديلرينك ده
بالذات اوچ درت يوز ارغاد بيقاروب مذكور محله
كيتهلرلى ، اراضى نى كشف و تخمين ايدى . «بوللرده
كوى و جفتلك و ماندره و ارميدر ، اكر و اريسه انلره ضرر
اولورمى و اكر ضرر اولور اريسه اول يرلردن قالفوب
كبر اولارالنده بريره قونق قابلدرمى كنييله معلوم»
ايدنيلمه سى امر اولوندى (٢٥ ربيع الال ٩٩٩) .
بو حكم دوغروندن دوغرويه يازيلوب سنان پاشايه
تسليم ايدلدى . قوجه ايلي بكنه و قاضيسنه يازيلان
حكمده ده هيئتك باركبرلرلى زاولد زوالدرلى تدارك
اولوناسى و كنديلرى ده هيئت التحاق ايدوب تخمين
ومسافه ايشلرنده برابر بولونالرى امر ايدلدى (٤) .
هيئتك وظيفه سى سقاريه نهري صباي كوله
و صباي كولى ده «ازنكميد درياسنه» آقتمق و بو
مقصدك حصول ايچين محنده تدقيقانده بولونمقدى . هيئت
سقاريه و جوارينى كشف ايتدى ، حتى «مقدما
تخمين اولنديغندن زياده اهتمام ايدوب دخى آسان
واهون اولق اوزره ذكر اولان صباي كولى
وازنكميد درياسنه آقوب و نه سقاريه دن آلتى
بىك ذراع خرق اولوب كوله جارى اوله . بحساب
هندسه ارتفاعى آلتوب و هرجاني يوقلنوب بعونه
تعالى قولاي كلوب مملكته هر طرفدن منفعتى مقرر
اولاجنى» بيان ايدلدى (٥) . هيئتك تدقيقتندن
آكلاشليدغه كوره قازيلاجى يرلر طاغلق و طاشلق
دكلدى . نهرك جريانى ممكن اولدني كى ، جوارده كى
طاغلك و اورمانلرك كوشه سندن ده استفاده ممكندى .
قانال قازلدني تقديرده ، جوار اراضى كيتدكه
ايلريله جك ، استانبوله آناطولودن كلكر و صالار
واسطه سيله ذخيره ، اودون قولايلاقه كلبيله جك
و «اصغر بها ايله بيع» اولوناجدى .

سنان پاشانك تشبث و هيئتك تدقيقتى موافق
كورولدى . مرحوم محمد پاشا زاده حسن پاشا
بو وظيفه نك ايفاسنه مباشر تعيين اولوندى (في ١٥
جمادى الاول ٩٩٩) . سابق بدون دفتردارى احمد
افندى امين و ديوان كاتبلردن مصطفى افندى كاتب
نصب اولونديلر . هرايكيسنه خطا يازيلان حكمده
قانال صورت حفرينه ، عمله نك تداركنه ، وظيفه نك
صورت ايفاسنه دائر مفصل تعليمات ويرلدى
(١٠ جمادى الاول ٩٩٩) . بو حكمدن آكلاشليدغه

(٣) واصف تاريخى
(٤) خرشة اوراق ، احكام دفترى ، نومره ٢٨ ص ٧٢
(٥) سلايكي تاريخى ، ص ٢٧٧

كوره ، صباي - اذميد قانانك حفرينه آناطولو
وسواس بكلر بكيلى و بولنره تابع ارغادلر ايله برابر
هرسناغك بكيلى ، قارامان ، ذوالقدره و ارضروم
بكلر بكيلى نك يرينه سناج بكيلى و اولنره برابر
«بش بيكه بر حساب اوزره» ارغادى ، آلاى
بكلريله برلكده كله جكلردى . بولنردن مأمور اولان
بكلر بكيلى و سناج بكيلى ، آلاى بكيلى ، زعموچرى
باشيلردن بولايترده زعامت و تيارلرلى اولان متفرقه لر ،
چاوشلر و ديوان كاتبلرلى ، دفتر خاقانى ، ماليه و خزينه
كاتبلردن و سائر ارباب تياردن بش بيكه بر ارغادلرلى
يوقلاناچق ، جمله سى دفتر ايديله جكدى . ارغاد
كوندرمه يه قدرتى اولماي بوده بالذات كلن سپاهيلر استخدام
اولوناچق ، شايد كلن سپاهينك خدمته قدرتى يوق
ايله ، ارغاد عددينه نقصان كله مك ايچين سپاهيلردن
كونده يكرمى بشر آقچه حسابيله آلتى ايلق ارغاد بدلى
تحصيل ايديله جكدى . قانال حفر ياتنده چاليشان
«معمارلر و مهندسلر و صوبولچيلر و بناچارلرلى لغمچيلر
وساير ارغادلر فقير و تظير وار ايله يوقلنوب دفتر»
ايديله جك و هر كس يرلر يرنده قولانيلاجدى .
قانال حفر ياتنه كلن بكلر بكيلى ارغادلرلى على الاسامى
دفتر ايديله جك ، بدليه و يرده جك اولانلرك بدليه لرى
تحصيل اولوناچدى . بو خصوصده ممانت ايدنلرك
ديرلكرلى آلتيناچدى . حكمده بو تفصيلات و يرلر كدن
صوكرا ، شوصورتله بيان مطالعه ايديلوردى :
«انواع صداقت و استقامت ايله يوز آققلرلى وجوده
كتورمكه سى و اقدامده دقيقه فوت ايتيه سز خصوص
مذبور سزك رأى اصابت قرينكزه تفويض اولنمشدر
شكر و شكايكتكز مشمر و مؤثردر» (٦) .

قانال حفرى ايچين ايجاب ايدن محللره حكملر
يازيلدني كى ، قيزيلجه مسلملرك نوبتلورلردن اوسنه
بىك آقچه و كله جك سنه ايچين ده بىك آقچه حسابى
اوزره هر براواقدن ايكيشريك آقچه جمع و تحصيل
ايدلشدى (٧) . بو صورتله قيزيلجه مسلملردن طوبلانان
بارا اوتوز بىك يتمش بش آقچه يه بالغ اولمشدى .

ديوان ، بومقرراتى اتخاذا ايتدكدن صوكرا ،
قوجه ايلي بكنه ، مقاطعات مفتشى اولان صباي
قاضيسنه ده برحكم يازيلدى . «سقرية نهري نك مهماتنه
متعلق جمهور امور» تعيين اولونان ذواتك كنديسنه
مراحطلرنده «يكدل و بىكجهت اولوب وجيه و مناسب
كوريلان خدمات» ك اجراسى تنيه و توصيه ايدلدى
(١٠ جمادى الاول ٩٩٩)

خااصلر قاضيسنه يازيلان برحكمده ده تحت قضا
سنده كى «لغمچى طايفه سى صباي كولى كولى صوبولنى
قازيمق ايچون دفتر ايديلوب محل مزبوره» كوندريله سى
امرايدلدى . بواصرى خبر آلان لغمچيلردن برجوقلرلى
اكابر باغچه لرينه و سائر محللره التجا ايتلشردى . بولنرك
دردست ايديلوب كوندريله لرى ايچين لغمچى باشى
على آغايه قطعى و صريح امرلر ويرلدى (٨) .

ارغادلر و مأمورلر كلر كلز حفر ياتنه كمال فعاليتله
باشلانيلدى . صدراعظم سنان پاشا عملياتى بالذات

(٦) خرشة اوراق ، احكام دفترى ، نومره ٢٨
(٧) كذا ، ص ١٢٧
(٨) كذا ، ص ٩٢

اقتصادیات

مملکتزده اقتصاد علمی

اقتصاد! ایسته تورکیاده هرکسک اغرنده دولاشان کله لردن بری داهای.. « هر شیک باشی اقتصاددر! » « بو عصر، اقتصادیات عصریدر! » « اقتصادی استقلال، اقتصادی تور تولوش، ملی اقتصاد... » کی بی بی کله اورتایه آتیلان بو مفهوم، عادتاً محله قهوه سی دیدی قودیلرینه بیله قاریشدی. غزته لر مرده « جنایت » کله سندن سوکرا اُک جوق قوللانیلان کله، هیچ شبهه سزکه، « اقتصاددر! » حتی دنیه بیلیرکه بو « کله » ایچون هیچ بر مملکتده بو قادیار ره قلام یاییلمامشدر. بو تظاهراتی کورهن یابانچی برگوز، تورکیاده کی اقتصادی علاقیه حیرت و تقدیرله آجیلیر. بو ایشک جلالی یوزی! برده ایچ یوزینه باقم. اقتصاد علمی ایچون تورکیاده نه یاییلیور؟ علمی معناسیله قاچ اقتصادچی من وار؟ دارالفنونه اقتصاد علمنک موقی نه در؟

**

اولا اعتراف ایدهلم که، اقتصاد علمی ایچون تورکیاده هان، هان هیچ برشی یاییلیور. بو یک آخی حقیقی هر شیدن اول تثبیت اتمک مجبوریتنده یز. « اولان » ی گورمک « اولماسی لازم کلن » ی تقدیر ایچون ایلک شرطدر. بناء علیه یز « اولان » ی بو یوک بر صمیمتله یازاجمز: شیمدی به قادیار کرک تورکیا و جهان اقتصادیاتنه، کرکه عمومیت اوزره اقتصاد عالنه دائر تورکجه علمی بر تک اثریله انتشار ایتمه مشدر. جدی بر اقتصاد مجموعه من یوق. گونده لک غزته لرده اقتصادی مسئله لر جنایت وقعه لر ی قادیار لایبالیکله و جوق کره بو یوک بر وقفسز قفله موضوع بحث اییدیلیور! اقتصادیاغزی علاقه دارایدن اُک مهم، اُک حیاتی مسئله لر حقنده بیله شمولی و درین بر تدقیقه تصادف ایدهمدک. مثلاً، استانبول تجارت اوطه سی قونفره سنه مختلف مسئله لر حقنده ویریلن لایحه لر، بوگیی آوروپا قونفره لرنده ویریله سی معناد اولان لایحه لر هیچ بگزیه یور: بونلر نه قادیار « علمی » اولور ایسه یز مکیلر اوقادار « ادبی »! بونلر نه قادیار « عدد »، « واقع لر »، « مقایسه » به استناد ایدرسه یز مکیلر اوقادار کینی، خیالی و نظری! بونلر نه قادیار شمولی و درین اولور ایسه یز مکیلر اوقادار « بر طرفی » و سطحی!

ثانیاً، بر حقیقی داهای اعتراف اتمک مجبوریتنده یز؟ مملکتزده علمی معناسیله « اقتصادی » یارمقله صایله بیله جک قادیار محدود... بونلرده عمومیت اوزره صوصو یورلر. حیاتی ضرورتلرک تضییق اونلری علم ساحه سندن اوزاقلاشدیر یور. اللرنده کی اثرلر طایع بولامبور. رغبت سزک و علاقه سزلق اونلری مسلکریله دوغرو دن دوغرو به تماس

خصوصی خصوص من یوردن اهم اولغین سقریه دن فراغت اولوب دونامه تدارکی تقدیم اولمشدر. صورتنده اداره کلام ایلدی. ارغاد طایفه سنک ولغیمیلرک داغیدیلایسی وقازمه کورک و آلات واسبابک تسلیم ایده سی توصیه اولوندی (۱۶ جمادی الآخر ۹۹۹). خلاصه، ۲۵ ربیع الاولده باشلایان بوتشیت، سکان کون امتداد ایتدکن سوکرا، عقیق قالدی (۱۰). بوسیراده ترسانه ده بو یوک حاضر قفلر کورولور دی. اوسنه قاپودان دریا اولان چغاله زاده سنان پاشا قوتلی بردوناما ایله آق دکره چیقمایه حاضر لانیوردی. اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپک پورتکیز تخته تجاوز ایتیه سی فرانسه، انکلتزه و حتی آلمانیا ده عمومی بر حدق موجب اولمشدی. آوروپاده ایکنجی فیلیپ علیهنده غلیان حصوله کلمشدی. تورک دوشماننی ایله شهرت آلان فیلیپه قارشی تورک وطننده ده عینی غلیانک حصوله کله جکی طبیی ایدی.

(ایسته بختی، له پانت) بوزغونلنی هنوز اونودولما. مشدی. اوتاریغدن سوکرا، صوقولونک فعالیتی ایله حاضر لنان، قوتی یکیدن اکتساب ایدن تورک دوناماسی آق دکره نفوذینی اجرا به قادر بروضیتده ایدی. بوسیراده انکلتزه قرالیه سی اُلیزابته، پورتکیز قرالنک فاس امیری نزدنده دوران اوغلونک تخلیصی رجا ایتدی. دیوان بورجانی نظر اعتباره آلدی، پورتکیز قرالنک اوغلونک آلوب استانبوله کتیرمک اوزره فاسه « یدی قالدیه » ایله درگاه عالی چاوشلرندن برنی کوندردی (۱۱).

فاس امیرینه یازیلان نامه ده بو آرزو صراحتاً بیان اولوندی. حتی اسپانیا قرالنک دوشماننی ایضاح ایلدیکی صیراده: « بوندن اقدم انکلتزه قرالیه سی درگاه سعادت دستکاهه نامه سین کوندروب عتبه علیام قبلته کمال مرثیت خلوص و انقیاد اوزره دوستزه دوست دشمنزه دشمن اولغله آستانه سعادتیه اطاعتی سرمایه دولت بیلیمان اسپانیا قرالی ایله دایما جنک وجدال دن خالی اولما یوب و پورتقال حاکی دخی مشار الیه قرالیه اسپانیا ایله جنکه معاوتندن خالی « اولمادینی بیان ایلدکن سوکرا: « اول بهار خجسته آثارده ان شاه تعالی دریاه عظیم دونامه هایونم واردر. مشار الیه پورتقال حاکنک اوغلی آستانه سعادتیه حاضر بولماق لازمدر. اول تقدیرجه من یورک معجلاً بو جابه کلامی غایت مهم اولغله بو بایده ظهوره کله جک خدمات کوز تمام مشکور اولتی محققدر » دنیلوردی. بو یوک آله

احمد رفیع

(۱۰) بوتشیت الآخره کوربولونک صدارتندن اول (۱۰۴۰) ده تکرار ایلدی. اوزمانلر اویا جوارشک کشفته هندی اوغلو مأمور اولمش، فقط جوارشک تمیزلیمه سی مشکو و قریه و چققلکره ضرر ایراث اولونا حق حقیق اولدوغنی بیان ایدره دبوانی بوخیری تشبیدن واز کیمبر مشدی. اوچونجی مصطفی ده صوک دفعه اولق اوزره، صباجه - اذمید قاتالنک آجیلماسته تشبیت اشدی. حق و صفا روایتیه کوره « کتخدای صدراعظمی و رئیس الکتاب وجهی ناشی و مدو سیندن علم مساحده مهارتی اولان کریدی احمد افندی و سائر ارباب و قوفی » ی کوندردی. بونلر حفراتی متعاقب صو چیققیقی کورونجه، قیشک یاقلاشاسندن دولایی واز یکیدیلر، وروایتیه کوره جوارده کی املاک و چققلکره قدر کله جکی دوشونه رک بر نافع وخیری ایشدن فراغت ایله مشلر (۱۱۷۲).

(۱۱) خزینه اوراق، احکام دفتری، نومر ۶۸، ص ۱۳۴.

کورمک ایسته دی. سنان پاشا، سردار فرهاد پاشا، آناطولو صدری علی افندی و دولت ارکانندن بعضری قبودان حسن پاشانک باشدارده سیله قانال حفریاتی تفتیش ایچین کیمتیه مأمور ایلدیلر. برصالی کونی دیواندن سوکرا، سنان پاشا ایله دولت ارکانی چکدیری ایله اذمیده متوجه حرکت ایتدیلر. وزیر نشانچی عبدالحمی افندی خسته لامشدی. « طغرای شریف مشقتی » محمد پاشا حضرتلرینک عهده سنده ایدی (اواخر جمادی الآخر ۹۹۹).

سنان پاشا ایله دولت ارکانی اوچ کون قادیار سقاریه و جوارچی تدقیق ایتدیلر. اهالی و معمارلر و مهندس لرله برابر هر طرفی دولاشدیلر. عودت لرنده مشاهده لرینی آکلاتدیلر. فقط بوتون بو تشبیلر بیوده ایدی. اعیان دولندن بعضری بواشلرله مشغول اولقدنسه، اسپانیا و انکلتزه ایشلریله مشغول اولق و آق دکره حاکمیتی غائب ایتمه ک ایچین دونامه اخراج اتمک داهای موافق اولاجقنی سوبله مشلردی. بونک اوزرینه صباجه اذمید قاتالنک حفرندن اوچونجی مراد فراغت ایتدی، حتی فراغتک سببی شو صورتله ایضاح ایله دی: — ترکی اهددر. دین و دوله لازم اولور مصالح دکلددر. فقرای مملکت وضعفاسی رعیت محنت و مشقت چکوب انواع شدائد ظلم ایله کار و کسب اتمک لازم دکلددر. سلطنت مهمانتک اهمی دونما سفائی پایدروب انعام و تکمیل اتمکدر. بو آنه دکن اودون نیجه اوله کلدی ایسه ینه آتک اوزرینه عدل و داد ایلک واجبدر (۹). اوچونجی مرادک وزرا تزویریه واقع اولان بو قراری « کلام الملوک ملوک الکلام » تلقی ایلدی. سنان پاشا هر درلو احتراصی ایله برابر وطن ایچین یک نافع، آناطولو خلقی ایچین رفاهی بادی اوله جق بو تشبیلی « وزیر اعظم حضرتلرینک کندی قبا ی عزیمچون سی وقصد » صورتنده قبول اولوندی. بو آئاده آق دکره دونامه کوندرله سی مسئله سی بو تزویری اورتک ایچین مشروع بروسيله برینه قائم اولدی. قانال حفری ایچین کلن ارغادر مملکتلرینه کونده ریلدی. حتی آناطولونک داهای بر جوق برلرندن ارغاد کله مشدی. آناطولو بکلر یکسته یازیلان بر حکمده (۱۶ جمادی - آخر ۹۹۹) « سقریه مهمی » ندن فراغت ایلدیکی، بو خدمته مأمور اولان زعما و ارباب تیمار و سایر خدمته مأمور اولانلرک برلی برینه کیمتیه لر ی، ارغاد آچه سی نامیله کیمسه دن پارا آلیناماسی، قرائتک ایچیدله سی، حتی اهالیدن « نسته آلمش ایسه اصحابنه رد » ایده سی امر اولوندی. قیزیلجه مسلملر دن آلان پارانک تلافیسی ایچین ده برقرار اتخا ذ ایلدی. قیزیلجه مسلملر اساساً قویون ایشلریله مشغول اولورلردی. سقاریه مسئله سندن واز کیمینجه، قیزیلجه مسلملرک کله جک سنه ویره جکلری بیکر آچه دن واز کیمیدی. قصورینک اعاده سنه لزوم کورولدی. پارا خزینه به کیردیکی ایچین اورادن ویرله دی. مسلملرک بدلیه لرینی طویلامایه مأمور اولان محمد چاوشک جمع ایتدیکی آچه دن ویریله سی امر اولوندی. سقاریه عملیاتنه مأمور اولان دفتر دار احمد افندی به یازیلان حکمده: « ان شاه تعالی بوسنه مبارکده دریا یوزینه دونمای هایونم » ارسال اولتی

(۹) سلائیکی تاریخی، ص ۲۸۳